

Autor: Radim Lhoták

Frustrujícím stigmatem moderní doby je selhání všech racionálních konceptů lepší, spravedlivější a humánnější společnosti, než k jaké dospěly generace našich předků. Bez nadsázky lze říci, že současný kulturní i lidský obraz moderního člověka by našim praotcům připadal hodný politování, ne-li přímo opovržení. Nekritický racionalismus, nepochopení příčin společenských jevů, materialistická filozofie dějin a na spekulativních tezích postavené konstrukce nefunkčních společenských řádů přivedlo současnou západní civilizaci do fáze rozčarování nad neschopností čistého rozumu uchopit svět jako objektivní realitu.

Krize racionality postihla západní svět v nejcitlivějších místech, jimiž se zdál moderní a uvědomělý společenský pokrok přímo podepřen: matematika, logický kalkul, vědecká metoda, autonomie vědomí, úloha jedince ve společnosti, rovnoprávnost a víra ve schopnost čistého rozumu dospět k objektivnímu poznání. Problém objektivity je to, co zaměstnává postmoderní myslitele ze všeho nejvíce. Současné myšlení inklinuje k subjektivistické skepsi, s níž se veškeré vědění degraduje na pouhé texty a partikulární výpovědi bez přímého vztahu k pravdě a jejímu objektivnímu smyslu. Svět stojí na rozcestí a musí se rozhodnout, zda nechá upadnout racionální sebevědomí člověka do pasti matrixu a elitářských konspirací, nebo nalezne cestu k reálné skutečnosti a v jednotě s ní znovu uchopí osud do vlastních rukou. Cesta k objektivitě ovšem nevede pouze přes čistý rozum, ale tam, kde kapacita lidského mozku nestačí, musí nastoupit reálná a dlouhodobá zkušenost, jinými slovy tradice oproštěná od všech spasitelských nánosů religiozity a křesťanské ideologie.

Filozofie objektivismu

Existence existuje, vše, co existuje, je součástí reálného světa, a tento svět je absolutním souhrnem všeho, co objektivně je. Co v reálném světě neexistuje, to objektivně není. Nic nemůže být něco a pouze to, co je, jsme schopni vnímat našimi smysly. Víím, že jsem, tudíž mám vědomí, jímž jsem schopen vnímat to, co existuje. Jediné, čemu mohu přes všechny subjektivistické výhrady věřit, jsou moje smysly a můj rozum jako poznávací schopnost mého

vědomí. Co nemohu ověřit svými smysly a správným logickým úsudkem, je z hlediska pravdy a lidského poznání nesmyslné. Každá entita v reálném světě má svou identitu nezávislou na našem vědomí. Naše smyslové a racionální poznání je objektivní, pokud je skutečným odrazem jisté formy toho, co existuje ve své identitě. Jakékoliv myšlenky budující pojmy a výroky na něčem, co nemá vnímatelný odraz v realitě, jsou smrtelným omylem.

To jsou ve stručnosti základní výchozí předpoklady filozofie objektivismu, jejímž systematickým zakladatelem se stal Leonard Peikoff a ideovým předchůdcem spisovatelka Ayn Randová. Je až zarážející, že dlouhá staletí minulého filozofického myšlení dokázalo s takovou mírou přesvědčení ignorovat základní axiomy existence světa, které jej přirozeně klasifikují jako objektivní realitu. Friedrich Nietzsche byl asi prvním filozofem, který po tisíciletí iracionálního přebarvování skutečnosti na pokřiveného bastarda boží vůle či transcendentálního idealismu odhalil naprosté zmatení pojmů a převrácení hodnot ve výsledném rozkladu myšlení, ztráty sebedůvěry a dekadenci života naší křesťanské éry. Objektivismus potom jako nová filozofie dává jasnou odpověď na základní otázku lidského poznání: Jaký je vztah pojmů ke smyslově vnímatelné realitě?

Filozofie objektivismu chápe pojem jako nástroj lidského poznání, jako základní kámen korektní epistemologie, jímž se integrují v jeden abstraktní výraz podobné rozmanité výskyty objektů či jevů v reálném světě, pokud se od sebe liší pouze mírou svých charakteristik. Jde tedy o antropomorfní pohled na celé skupiny předmětů a faktů vystihující jeden abstraktní objekt, jsoucno nebo entitu, bez rozlišení počtu konkrétních představitelů (minulých, dnešních i budoucích) a bez uvážení hodnoty atributů, jimiž se v jednotlivostech odlišují představitelé těchto entit. Tak lze v dimenzích omezeného lidského vědomí pojmut celý reálný svět objektů bez toho, aniž by se naše vědomí muselo zabírat každým jednotlivým výskytem jsoucí množiny zvláště, čímž by nutně zahltilo svou vlastní kapacitu.

Každý pojem musí mít svou srozumitelnou definici, která je bezesporná ve vztahu k rozpoznané objektivní realitě a ve znalostním kontextu obecného lidského poznání. Jako takový musí být tedy rozložitelný na logický řetězec výroků odvozený z fundamentálních pojmů, které mají přímý odraz ve smyslově vnímatelné skutečnosti. Každé zakotvení pojmů mimo vnímatelnou realitu je nesmyslné, irrelevantní a v důsledku jediným opravdovým výrazem zla v lidském konání, které tak přestalo být řízeno rozumem. Objektivismus varuje před arbitrárními pojmy a výroky, jejichž objektivně nedoložitelný význam zavádí lidské myšlení na scestí. Mezi takové pojmy patří například bůh, sociální spravedlnost, veřejný zájem, vyšší etický kodex, rovnost mezi lidmi a podobně. V principu jde o dilema sebezáchovného či sebezničujícího volního procesu, dilema, jenž volí mezi aktivizací rozumových funkcí vědomí směřujících k činnosti postavené na pravdivém poznání a mezi umrtvením mentálně tělesné činnosti směřující k rozkladu, k apatii a k postupnému rozplynutí v nicotě. Království nebeské je pouze vznešený a utěšující výraz pro tuto nicotu.

Objektivismus a moralita

Jaké závěry plynou z objektivistického chápání světa pro etický kodex lidského chování? Posledním filozofem klasické éry filozofie, který projevil snahu výrokovat objektivistické

hodnotové soudy stran lidské morálky, byl patrně Aristoteles (kolem roku 350 př. n.l.).

Aristoteles položil základy objektivní logiky a metod poznání. Proti všem Platónovým nástupcům chápal základ lidského poznání v objektivní existenci reálného světa, v pozemském založení ducha a v platném rozumu. Jeho etika hájila ideál osobního štěstí v souladu s fyzickou přirozeností člověka. Platón je naproti tomu zastáncem prvotnosti světa idejí, duše jako prvotního hybatele a její účasti v nadpozemské sféře absolutní pravdy a (božské) dokonalosti. Platónova etika inklinuje k sebeobětování ve prospěch celku (obce). Ačkoli mnohé Platónovi výroky o etice a lidské povaze mají univerzální hodnotu, jeho chápání fundamentálních otázek poznání a smyslu lidského života přivedlo na celé dva tisíce let lidské myšlení k idealismu, jímž se mentální úsilí lidí diskvalifikovalo v nesmyslném rozporu duše a těla, ideje a skutečnosti, síly a altruismu, vůle k životu a asketické odevzdanosti Bohu. Toto myšlení zasadilo lidského jedince do světa utrpení a nechalo ho zmítat mezi ideálem nedosažitelného blaženství nebeské říše dobra a nepřekonatelným pokušením z hlubin zničujících temnot zla a dědičného hříchu.

Poslední dvě staletí naší civilizace sice filozoficky zavrhl Boha, ale nedokázala se odpoutat od představy transcendentálního základu světa. Ani moderní doba nedokázala překonat rozpor mezi nezávislým vědomím hledajícím pravdu o člověku ve vlastním nitru a skepticismem pochybujícím o poznatelnosti reálného světa vůbec. Filozofie objektivismu poprvé v novodobé historii deklaruje, že skutečné vodítko k životnímu úspěchu a pocitu vyrovnanosti představuje vědomí jako odraz objektivní skutečnosti, dále pocit sebevědomí člověka v jeho rozumové schopnosti a odhodlaná vůle k životu. Jde ovšem o stavy duše, ke kterým člověk nedospěje automaticky, musí o ně usilovat, a co je mnohem důležitější, musí se pro ně rozhodnout. Tímto rozhodnutím se zároveň rozloučí se všemi cestami úniku od objektivní reality, jimiž se lidská duše upíná k iracionální víře ve vyšší moc a spravedlnost, či k subjektivní představě světa, jaká se zdá být pohodlnější, přístupnější a méně závazná, než snaha o reálné poznání a připuštění světa v jeho na člověku nezávislé podstatě.

Maximou objektivistické etiky je racionální egoismus, tedy uvědomělé usilování o vlastní prospěch a životní prosperitu. Nejde o nějaké sobecké a vrtošivé vybíjení lidských sklonů a konání podle vlastní libovůle na úkor druhých. Objektivistický egoismus chápe člověka v reálném kontextu jeho sociálního začlenění a potřeby kooperace, kdy výsledkem jeho racionálního poznání je hlubší pochopení takového sociálního chování, které preferuje dlouhodobý prospěch oproti krátkodobému zisku, přičemž základním kritériem dobra je uchování života a volba hodnot, jež život jedince naplňují radostí a spokojeností. Objektivita jako volní soulad s realitou opřený o rozum a metody empirického poznání, to je základní princip vnitřní jednoty a morálního přesvědčení vyjádřený slovy objektivistické filozofie.

Objektivismus nepopírá omezené hranice lidského rozumu ani emocionální stránku člověka jako podstatný faktor podmiňující chování lidí. Realita je absolutní a nezávislá na našem vědomí. Lidské vědomí má pouze schopnost reflektovat objektivní svět a částečně pronikat do jeho souvislostí. Naproti tomu naše emocionální vybavení je závislé na našich hodnotových soudech (i těch neuvědomělých) uložených do podvědomí ve formě automatizovaných pocitových reakcí. Pouze cestou validace našich prvotních soudů a jejich

zpětným přehodnocením můžeme překonat rozpor mezi rozumem a pocitovým vnímáním světa. Jen tak můžeme dojít relativního souladu s realitou a potřebného sebevědomí v důsledku racionality, kterou objektivismus chápe jako primární ctnost.

Racionální základ má v objektivismu i pojem dobra vyjádřený potřebou zachování vlastního života, který je sám o sobě měřítkem veškeré morální hodnoty. Přičemž příjemce prospěchu ze svého morálního jednání má být přirozeně jednotlivec sám jako nositel takového jednání. Z fundamentálního pohledu na racionalitu jako primární morální hodnotu, která uznává fakta a poté jedná podle nich, odvozuje objektivismus i základní ctnosti lidské osobnosti: Nezávislost jako primární orientace na realitu, nikoliv na ostatní lidi. Integrita jako jednání v souladu s racionálními principy. Hrdost jako morální ctižádost. Poctivost jako odmítnutí neskutečnosti, tedy v důsledku nesouhlas s jakýmkoliv iracionálním (nepodloženým, theistickým či idealistickým) chápáním světa, který by chtěl být návodem a případnou ideologií pro chování lidí.

Role státu

Z důrazu na objektivitu vyvozuje filozofie objektivismu roli státu ve vztahu ke svým občanům. Stát je institucí, která má výhradní pravomoc k vynucenému prosazení jistých pravidel společenského chování. Stát je společenským výtvoem a společnost se skládá z jednotlivců. Jakékoliv pravomoci státu musí být tudíž odvozeny z pravomoci jednotlivců.

Jediným důvodem k delegování pravomoci jednotlivce na stát je ochrana práv a svobody jednotlivců. Z objektivního hlediska není přípustné, aby stát zasahoval do života občanů jiným způsobem, než jako záruka sebeobrany lidí a zajištění základních hodnot a podmínek pro svobodný život a rozvoj každého člověka podle jeho vůle. Donucovací role státu ve všech ostatních oblastech existence člověka znamená tvorbu abstraktních pravidel, jimiž se určuje jednání lidí ve prospěch někoho či něčeho jiného, účelových pravidel, která nemohou objektivně obsáhnout nekonečný počet konkrétních případů, jichž se daný účel týká. Rozhodování v takových konkrétních případech se potom musí opírat o neobjektivní etická měřítka, jakými jsou veřejný prospěch, sociální spravedlnost či boží vůle. Ve svém důsledku takový stát nutně směřuje k rozporu s míněním jednotlivců a ke konečné totalitě a utlačování občanů. Jediným systémem zákonů, který vylučuje každý projev neobjektivity, tedy neobhajitelnosti a neurčitosti, je takový systém, který legislativu omezuje na ochranu základních práv a svobod jednotlivců.

Princip objektivismu má platnost i v rozhodování občanských sporů, pro něž vždy existovala a musí existovat právní instance spravedlivého rozhodnutí. Spravedlnost má objektivní zakotvení v životě samém, v jeho evoluci a praxi, z níž vycházejí všechny tradice. Je potom lhostejné, kdo je nositelem spravedlnosti, zda nezávislá justice či rada starších. Nejtypičtějším příkladem je zvykové právo. Hlubokým argumentem pro zvykové právo je fakt, že spravedlnost je zakotvena v objektivní skutečnosti a pouze v ní ji lze objevovat, v prastarých pravidlech vynucených objektivně prověřenou praxí. Spravedlnost není výplodem génia, nýbrž zjevuje se odhalováním zásad, jež vždy vedly lidské jednání ke spolehlivým výsledkům a lze u nich předpokládat stejně spolehlivá očekávání i pro libovolný případ

budoucí. Spravedlnost nelze spatřovat ve zbožném přání intelektu či v racionálních spekulacích, jak by lidské jednání být vedeno mělo za nějakým vyšším účelem či zavedením chtěného pořádku.

Tak vypadají východiska a teze filozofie objektivismu, jde o názory přibližně padesát let staré a pokud budou podrobeny důkladné kritice, mohou se stát filozofií, jíž se změní současné přešlapování lidstva v úžasu nad vlastní nemohoucností. Proč by právě objektivismus měl být oním novým myšlením, když dvě stovky let filozofické moderny vynesly právě rozum na piedestal nejvyššího kritéria pravdy? Když právě novodobá víra v objektivní výsledky vědeckého poznání je předmětem kritiky postmoderního myšlení a toto myšlení mluví o krizi racionality? Tvrdím, že moderní víra v rozum byla stejně neobjektivní jako víra v Boha, tedy že rozum bez objektivní váhy, než vykládání podstaty světa bez zdravého rozumu.

Omyly čistého rozumu

Celý dosavadní vývoj lidstva, který lze nazvat vývojem historickým neboli uvědomělým, jehož počátky se datují od rozkvětu antiky a řecké filozofie, celý ten klopotný a zároveň povznášející vzmach na cestě k lidské důstojnosti a svobodě byl poznamenán nedostatkem smyslu pro objektivní realitu. Fundamentálním impulsem našeho snažení o lepší budoucnost, o pokrok k lepšímu uspořádání světa, byl a dosud stále je dojem, že člověk je dostatečně disponovaným a inteligentním géniem vlastního společenského směřování, konstruktérem ideální organizace lidí, arbitrem schopným nastolit spravedlivý řád pro všechny.

Příčinou všech omylů a přecenění možností člověka je fakt, že libovolný pořádek platný pro společnost přesahující přehledně počet svých členů, zasahuje do sféry otázek majících složitost řádu vyššího, než je uchopitelné lidskou myslí. Druhým a neméně zavádějícím míněním většiny vizionářů spravedlivé společnosti je názor, že svět, kosmos, je předurčen nějakým vyšším řádem, z něhož člověk jako tvor rozumný může čerpat poučení. Přitom existuje asi málo rozumných duchů, kteří si dokáží představit jakýkoliv řád, jemuž chybí účel, pro který byl vytvořen. Řád bez účelu není pořádek, který by něco zajišťoval, svobodu, bezpečí, prosperitu. „Kosmos“ je řecké slovo pro harmonické uspořádání světa, pro jednotu v mnohosti. O účelu kosmického řádu a uspořádání světa v jeho totalitě si však žádný dostatečně soudný filozof minulosti neodvážil spekulovat. Otázky příčiny a posledního účelu kosmu byly vždy nedostižnou záležitostí bohů. Člověk byl nanejvýše schopen vnášet řád nebo lépe řečeno organizaci do omezeného okruhu vlastních účelů a stejně omezeného okruhu lidí, kteří se dokázali na nějakém společném cíli sjednotit. Dál jeho rozum nikdy nesahal. Řecká filozofie měla pro tento druh řádu samostatný pojem „taxis“, čímž dokázala objektivně oddělit řád vykonstruovaný lidským rozumem, řád chtěný a účelně podložený, od kosmu, jehož uspořádání se odehrává ve vyšší dimenzi přirozeného světa a je neuchopitelné lidským rozumem.

Ještě starší civilizace, než byla ta helénská, věřila, že námi vnímatelný svět pošel z chaosu. Chaos je základním stavem kosmu, o čemž snad vypovídají i současné vědecké hypotézy kvantové fyziky, a lze jen těžko předpokládat, že by podstata kosmu měla mít nějaký hlubší

smysl. Natož pak odpovídající antropomorfním představám člověka. Proč a za jakým cílem? Je-li chaos princip objektivní reality, je vůbec smysluplné mluvit o jiném uspořádání světa? Má nějaký obsah vykládat vyšší řád světa a usilovat o nějaký globální řád společnosti přesahující zájmy jednotlivců nanejvýš organizovaných v účelově a existenčně založených skupinách? Než o řádu či o nějaké vyšší struktuře by jistě bylo více na místě mluvit o rovnováze sil v přirozeném chaosu a zkoumat vlivy a zásahy člověka do přirozeného běhu věcí, kterými se narušuje spontánní rovnováha a soulad té části světa, jež nám byla dána jako vlastní prostředí k životu.

Neschopnost rozpoznat objektivní meze rozumu mnohými dodnes obdivovanými duchy filozofie i vědy nakonec vyústila v konstruktivistické a pozitivistické projekty společenského pořádku, který postupně a neodvratně spěje k totalitě a násilí odlidštěné moci států a jejich vlád. Tato totalita příkazování a zákonů, které mají sešněrovat spontánnost přirozené evoluce a donutit lidi k předepsanému chování, bují a řetězí své účinky od represivních opatření vyvolávajících nutnost dalších represivních opatření až k úplnému omezení lidské svobody a lidských možností najít svoji vlastní cestu k životu.

Původní ideály lidské důstojnosti podléhají rozkladu v účelových a pragmatických opatřeních vyplývajících z konkrétních rozporů, jejichž výskyt zdá se být nekonečný a povážlivě narůstá. Proces diskvalifikace státní moci a jejího zákonodárství má příčinu v neschopnosti dohlédnout všechna fakta a dopady podobných opatření, jimž chybí základní princip, zapomenutý princip, a v prvním ohledu kritický pohled na objektivní charakter společnosti, pro kterou má být zamýšlený řád nastolen. Právě nedostatek smyslu pro objektivní realitu je příčinou krize racionality a mnohdy návratu k iracionální víře ve všemohoucího Boha, jemuž je třeba se slepě podvolit. Tak na prahu pochopení objektivní podstaty světa i života by nová evangelizace mohla navrátit člověka zpět do temnoty. A to i přes její nepochybně pozitivní vliv na morální vědomí lidí.

Je tak těžké bez náboženského cítění a lásky k Bohu nahlédnout objektivně omezenou a na přírodě závislou roli člověka v kosmu, a tedy jeho neschopnost něco na přirozené podstatě světa změnit, aniž by si tím podepsal vlastní ortel smrti? Současná globální civilizace má rozměry kosmu a jako taková se nedá řídit jedním rozumem, jednou myslí. Žádná mysl nedokáže pojmut do svého vědomí všechna fakta mající účast na vývoji všech sil ve světě a pochybuji, že by je dokázala usměrnit takovými abstraktními pravidly, jež by z nich udělaly alespoň spontánní řád.

F. A. Hayek a teorie spontánního řádu

Odborník na politickou ekonomii F. A. Hayek používá pojem spontánní řád pro přirozenou charakteristiku velké společnosti moderní doby a má tím na mysli spontánní chování prvků této společnosti, které se opírá o neuvědomělá pravidla převzatá na bázi prosté zkušenosti, ověřené tradice, již se chování lidí nezduvodňuje, nýbrž je přijímáno jako osvědčené, aniž by někdo dokázal dohlédnout, kde tato pravidla mají počátek a kde mohou skončit. Přestože Hayek mluví o řádu, jeho tvrzení odebírají spontánnímu řádu zamýšlený účel. Naproti tomu uvádí relevantní síly, které spontánní řád utvářejí a lze je manipulovat obecnými principy

zakotvenými v zákonech. Kdyby namísto pojmu spontánní řád použil pojmu chaos, snad by bylo snáze nahlédnout, že jakékoliv usměrňování velké společnosti (současných států) k zamýšlenému pořádku je stále jen zbožným přáním, od kterého se nedokážeme oprostit.

Kritický racionalismus je pojem (F.A. Hayek), jímž se nahrazuje zdiskreditovaný konstruktivistický racionalismus pocházející z karteziánské víry v nezávislý rozum (René Descartes). Cogito ergo sum, myslím tedy jsem, znamenalo, že lidské vědomí je svébytnou substancí schopnou pravdivých výroků o světě, které dokáže odvodit ze základních a zjevných premis. Kritický racionalismus popírá schopnost čistého rozumu pochopit svět v celku a určovat mu rozumný řád bez toho, aby se utopil v rozporech a fatálních omylech. Naproti tomu zdůvodňuje možnost racionální organizace velké společnosti postavené na spontánním řádu.

Hayekova teorie spontánního řádu se opírá o tezi, že podstata lidského myšlení a inteligence je založena na abstraktech, jejichž obsah nelze doložit konkrétními fakty, naplnit je vyčerpávajícím souhrnem reálných jednotlivostí a tyto osvětlit ve smysluplné struktuře vzájemných vztahů. Faktů, prvků a vztahů je v reálném světě jednoduše příliš mnoho, aby je lidská mysl dokázala pojmut. Abstraktní myšlení pracuje s pojmy a názory, které nedokáže zdůvodnit ani dokázat jejich pravdivost, vychází přitom z tradice, z evoluční zkušenosti, která prokázala jejich užitečnost tím, že přivedla jistá společenství a jejich autority k úspěchu. Na silách, jež vytvářejí spontánní řád a jsou akceptovány abstraktním myšlením, je potom možné podle Hayeka postavit princip organizace moci velkých společenských celků sestavených z nepřehledného množství jedinců.

Co to však z podstaty je abstraktní myšlení? Podle Hayeka ho nelze slučovat s podvědomím. V takovém případě by totiž ztratilo pozitivní smysl. To, že jisté objekty v naší mysli mají abstraktní význam, že jisté celky ve světě jsme schopni vnímat jako celky bez nutnosti dovolávat se jejich rozmanitého obsahu, ovšem ještě neznamená, že z jejich abstraktního pojetí nejsme schopni rozumem vyvozovat vědomé závěry o tom, z čeho pocházejí, jaký význam mají pro nás, jaký postoj k nim máme z principu zaujmout, do jaké míry jsou v souladu s objektivní skutečností. Pokud ovšem postrádající vědomý vztah k objektivní realitě ve smyslu validních pojmů, zbývají nám jen postoje samé, a respektování určitých pravidel z nich plynoucí je právě věcí našeho podvědomí postaveném na zkušenosti, jakou s nimi máme, jsou věcí našich neuvědomělých hodnotových soudů, osvojených pocitů a dojmů, jimiž se bezděky zařazujeme a přizpůsobujeme danému světu, protože tak jsme se to naučili. Hayekovo abstraktní myšlení bez zpětné vazby k objektivní realitě a převedené do vědomé části našeho rozumu má být zdůvodněním k hledání principů, jimiž lze usměrňovat chování lidí podle jejich přirozeného chápání spravedlivého řádu společnosti. Jak lze ovšem rozpoznat nějaké rozhodující abstrakty mající spíše charakter osvojených instinktů tam, kde staletím budované tradice byly vyvráceny? Jak můžeme najít nějaký pozitivní význam „praktických“ zásad ve společnosti, která se atomizovala na soubor individualizovaných a nezakotvených jedinců trpících ztrátou paměti o každé kulturní tradici jako o přežitku minulosti? Čím lze zdůvodnit principy, jimiž se má regulovat spontánní řád společnosti? Kdo nekrade, okrádá svoji rodinu, byl jeden ze spontánních principů společnosti nám důvěrně známé.

Při dostatečně kritickém a nezaujatém pohledu na objektivní svět není těžké pochopit, že jakýkoliv řád, má-li mít smysl, musí být vztažen k omezené skupině lidí, k tlupě, kmeni, obci, jejíž členové se dokáží sjednotit na obecných principech společného směřování. Žádný společenský řád nemůže fungovat proti vůli a cítění členů, kteří na něm mají mít účast. Bez přehledných pospolitostí nemůže existovat ani relevantní abstraktní myšlení v Hayekovo pojetí. Nemá být kým nesen a předáváno z generace na generaci. Pokud takové skupiny neexistují, pokud neskládají autonomně diferencovanou strukturu celku, pro něž by teprve mělo smysl definovat fundamentální principy vzájemného soužití ve smyslu svobody a práva na život (vnitřní řád sociální, mocenský i existenční by si tyto skupiny již vytvářely samy), pokud zůstává pouze osamělé individuum dané na pospas světovému chaosu, vedou všechny cesty k zajištění potřeb a života takových individuí k totalitnímu systému moci. Ten má za následek potření svobody člověka, jeho vlastní vůle i smyslu směřování, tedy úpadek kultury i celé civilizace.

Učíme se žít v prostředí, jaké nám bylo dáno, kde je však nějaká objektivní nutnost toto prostředí uznávat? Respektovat jeho podmínky, pokud je v rozporu s naším rozumem? Kde je řečeno, že musíme přijmout nějaký, byť spontánní, řád odcizené společnosti, v níž jsme proti své vůli zasazeni a zotročeni? Proč bychom nemohli chtít zásadně změnit její obsah? Nebo lépe: Proč bychom neměli mít právo žít mimo ni? Žít si po svém? Vytvořit si vlastní společnost? Čím je vlastně zdůvodněn požadavek podrobit se ne-řádu současné společnosti, jehož základem jsou arbitrární zákony a mocenská zvláště institucí vládních i soudních, neřádu, který nerespektuje žádné tradice a cizí je mu i organizace postavená na nějakém spontánním a lidskému mínění přizpůsobivém uspořádání? Kde bere občanům vzdálená a nepřátelská státní moc nárok k příkazu: Buď přijmeš předepsaná pravidla, budeš žít a pracovat podle našich politicky korektních idejí a demokratických hodnot, nebo nemáš právo na existenci v této zemi a hledej si místo někde jinde. Proč by jakýkoliv sebemenší pospolitní útvar nemohl žít autonomně, třeba si vytvořit vlastní obec existenčně nezávislou na současném státě? Jaký morální imperativ přikazuje lidem, pokud nejednají násilně či na úkor svobody jiných lidí, podrobit se ve svém jednání orgánům státní moci? Co opravňuje současné státy k donucování lidí, aby tvořili hodnoty a uplatňovali své úsilí a um ve prospěch účelů, jaké se zlíbí mocenským elitám? Pouhý fakt, že nemají žádnou možnost existence mimo tyto státy? A proč ji nemají? Protože taková existence by byla nežádoucí? Nežádoucí ve jménu čeho? Protože bez zapojení do současné organizace světového společenství by nebyla zajištěna dělba práce a využívání znalostí či tvorby hodnot všech jeho členů k ekonomickému růstu a prosperitě? Omyl, zdroje obživy globálního společenství na státní mocenské struktuře už dávno nezávisí, jeho politická organizace pouze umožňuje dominantním ekonomickým subjektům manipulovat trh a přitom nenést žádnou odpovědnost za jeho fungování. Jen tak mohou bohatnout nad rámec vší přijatelné míry, jaká nemá v historii obdoby. Špinavou práci a náklady s tím spojené nechávají na socialistických státních institucích, které vedou politiku etatismu – uplatňování moci na úkor lidské svobody. Podívejme se na holou skutečnost očima kritického objektivismu a možná se zásadně změní naše mínění o podmínkách fungování lidské společnosti.